

M. Đ. Učur*

PRAVA KOJA PRIDONOSE ZDRAVLJU I DOBROBITI POMORACA

UDK 355.48:331.45
PRIMLJENO: 11.11.2023.
PRIHVAĆENO: 2.5.2024.

Ovo djelo je dano na korištenje pod Creative Commons Attribution 4.0 International License

SAŽETAK: Radno pravni (i socijalno pravni) status pomoraca je, u svemu, specifičan (poseban) radni odnos, uređen heteronomnim i autonomnim pravnim normama, odnosno propisima različitog imena (naziva), adresanata (donosioca propisa), univerzalnog, regionalnog i nacionalnog karaktera, različitog sadržaja, postupka donošenja, prostornog i vremenskog važenja. U ovom radu piše se o prehrani, smještaju, posteljini, udobnosti i drugim pravima pomoraca kako ih uređuje Konvencija o radu pomoraca (prihvaćena na Glavnoj konferenciji (skupštini) Međunarodne organizacije rada, održanoj 23. veljače 2006. godine i kako je dopunjena 2014., 2016. i 2018. godine) te Kolektivnim ugovorom za hrvatske pomorce na brodovima u međunarodnoj plovidbi (2023. - 2024.); (N.N., br. 21/2023. od 22. veljače 2023.). Sva propisana prava čine uvjete rada pomoraca i sadržaj sigurnosti i zaštite zdravlja na radu te dobrobiti pomoraca.

Ključne riječi: pomorac, konvencija, kolektivni ugovor, prava, sigurnost i zdravlje na radu, dobrobit

UVOD

Kazivanje o pravima pomoraca zahtijeva poznavanje brojnih pojmova, kategorije, instituta i odnosa kako su uređeni propisima univerzalnog, regionalnog i nacionalnog karaktera. Izbor među tim propisima je teret, ali i odgovornost onoga koji taj izbor provodi, riskirajući da izostavi bitnije i druge, što opet umanjuje vrijednost onoga i onih propisa i prava o kojima je "izbor izvršen". "Greška" je manja ako se "odabrani" propis i prava napišu u sadržaju koji "pogađa" suštinu njihovog sadržaja (u hipotezi, dispoziciji i sankciji).

U ovom radu "izvor" je MLC Konvencija o radu pomoraca (2006.), prihvaćena na Glavnoj (generalnoj) skupštini (konferenciji) Međunarodne organizacije rada (MOR-a, ILO, OIT), održanoj 23. veljače 2006. i kako je dopunjena 2014., 2016. i 2018. godine (u nastavku MLC) te Kolek-

tivnim ugovorom za hrvatske pomorca na brodovima međunarodne plovidbe (2023. - 2024.); (N.N., br. 21/23.; u nastavku: Kolektivni ugovor 2023. - 2024.).

Brod je za pomorca dok je za člana posade ne samo mjesto rada (bez obzira na radno vrijeme, odnosno zvanja na brodu, vrijeme ukrcaja i druge oznake statusa pomorca), već i mjesto života do iskrcaja. Među karakteristike radno pravnog (i socijalno pravnog) statusa pomoraca ulaze i prava na prostorije za smještaj, prostorije za odmor, pravo na prehranu i posluživanje hrane, ali i druga prava koja izravno utječu na sigurnost i zaštitu zdravlja na radu pomorca¹.

Brojnim konvencijama MOR-a do sada utvrđeni su standardi uvjeta rada pomoraca, a Konven-

¹Konvencija MOR-a (ILO, OIT) br. 186 (2006.) o radu pomoraca, N.N.-M.U., br. 11/09.

Kolektivni ugovor za hrvatske pomorce na brodovima u međunarodnoj plovidbi (2023. - 2024.), N.N., br. 21/23. od 22. veljače 2023.

*Prof. dr. sc. Marinko Đ. Učur, dipl. pravnik, znanstveni savjetnik u trajnom zvanju, (marinko.ucur051@gmail.com), 51000 Rijeka, Hrvatska.

cija MLC predstavlja konsolidaciju i modernizaciju „tih standarda o radnim, životnim i socijalnim uvjetima pomoraca“. Država, Republika Hrvatska uređuje „pomorsko“ zakonodavstvo, pored drugih vrela univerzalnog i regionalnog pomorskog karaktera, i u skladu s ovom „super konvencijom“ i „poveljom o pravima pomoraca“². Brodarstvo je globalna djelatnost i pomorci trebaju posebnu zaštitu (međunarodni standardi o sigurnosti broda, zaštita ljudi, upravljanje brodom, uvježbavanje i osposobljavanje pomoraca, pravo MOR-a), a država može svojim propisima utvrditi i veće (više) standarde utvrđene ovom Konvencijom („dolično zaposlenje, učinkovita provedba propisa za trgovačke brodove (s izuzetkom ribolova „i sl. poslova“, ratne brodove“), „neškodljivo i sigurno radno mjesto“, „dostojne radne i životne uvjete na brodu“, zdravstvenu zaštitu, medicinsku skrb, mjere socijalne skrbi i drugo što može biti predmet uređivanja kolektivnim ugovorom). U „standarde“ ulazi i posebna inspekcija broda.

MLC (2006.) utvrđuje:

- najmanje zahtjeve za rad pomoraca na brodu (najniža starosna dob, zdravstvena svjedodžba, uvježbavanje i osposobljavanje; pribavljanje i zapošljavanje...),
- uvjete zapošljavanja (ugovori o zapošljavanju pomoraca, plaće, sati rada i sati odmora, repatrijacija; naknada pomoraca u slučaju gubitka ili potonuća broda, brojno stanje posade),
- upisnik pomoraca i dr³.

PRAVILA I ODREDBE KODEKSA KONVENCIJE O SMJEŠTAJU, ODMORU, PREHRANI POMORACA

„Pravila i odredbe Dijela A Kodeksa su obvezne.“⁴ Odredbe Dijela B Kodeksa nisu obvezne.“ Država koja ratificira ovu Konvenciju „dužna je uvažavati prava i načela navedena u Pravilima i primijeniti svako pravilo navedeno u odgovora-

rajućim odredbama Dijela A Kodeksa...“. To su odredbe kogentne naravi.

Treba imati u vidu da su Konvencijom 2006. izmijenjene konvencije o pomorcima, pa i one koje se odnose na smještaj, odmore i prehranu pomoraca (Konvencija o ugovorima o radu pomoraca, 1926 (br. 22); Konvencija o plaćenim odmorima (more), 1936 (br. 54); Konvencija o posluživanju hrane u prehrani na brodovima, 1946 (br. 75); Konvencija (izmijenjena) o smještaju posade na brodu, 1949. (br. 92); Konvencija o smještaju posade na brodu (dopunska odredba) 1970 (br. 133);⁵

U „Poglavlju 3“, Konvencija određuje svrhu pravila koja se odnose na prostorije za smještaj i prostorije za odmor: „osigurati da pomorci imaju prikladne prostorije za smještaj i prostorije za smještaj i prostorije za odmor“.

Adesant je država i članica MOR-a koja ratificira Konvenciju 2006. Spomenuta konvencija „mora osigurati da brodovi koji plove pod njezinom zastavom imaju i održavaju prikladne prostorije za smještaj i prostorije za odmor za pomorce koji rade ili žive na brodu, odnosno rade i žive na njemu, i koje pridonose zdravlju i dobrobiti pomoraca.“

Konvencijom 2006. određena su dva režima primjene navedenih standarda: prvo razdoblje do stupanja na snagu ove Konvencije i drugo razdoblje nakon toga.⁶

Standardi za prostorije za smještaj i prostorije za odmor pomoraca

„Svaka država mora prihvatiti zakone i propise kojima će zahtijevati da brodovi koji plove pod njezinom zastavom...“ ispunjavaju standarde st. 3.1. – Prostorije za smještaj i prostorije za odmor“, a odnose se na:

- sigurnost i prikladnost;
- podvrgavanje „inspekciji koja će osigurati „početno i kasnije udovoljavanje ovim standardima.“ (kad se brod upisuje ili

²Konvencija MOR-a 186 (2006.), Pomorski glasnik, Zagreb, listopad 2006. godine.

³Isto: Poglavlje I (Pravila, standardi, smjernice), Poglavlje 2 (Pravila, standardi, smjernice...).

⁴Isto – članak VI st. 1.

⁵Isto – članak X.

⁶Oni brodovi izgrađeni u „prvom“ razdoblju nastavljaju s uvjetima koji su „zatečeni“, a ovi „novi“ po standardima iz ove Konvencije (pravilo 3.1. st. 2).

ponovno upisuje ili „kad su prostorije za smještaj pomoraca na brodu bitno izmijenjene);

- savjetovanje sa „zainteresiranim organizacijama brodovlasnika i pomoraca koji žive i rade na brodu...“; (veličina prostorija, grijanje i ventilacija, buka i vibracije i druge čimbenike okoline, sanitarne prostorije, osvjetljenje i prostorija bolnice...);
- visinu prostorija (prihvatljiva i udobna), a moraju biti odgovarajuće izolirane...“;
- smještaj spavaonica (Konvencija o zaštiti ljudskog života na moru (1974.) – SOLAS Konvencija i IMO Kodeks o zaštiti brodova za posebne svrhe (1983.); prikladna rasvjeta i „zadovoljavajuća odvodnja“; prihvatljiva radna i životna okolina pomorcima (zdravlje, sigurnost, sprječavanje nezgoda i opasnosti (rizika) od buke, vibracije...);
- ventilaciju i grijanje;
- osvjetljenje prirodnim svjetlom i odgovarajuće umjetno svjetlo;
- zahtjeve za spavaonice (posebne spavaonice za pomorce; za muškarce i žene, veličina, oprema, površina poda i dr.);
- zahtjeve za blagovaonice (smještaj, veličina, prikladnost, opremljenost i dr.);
- zahtjeve za sanitarne prostorije (smještaj, dostupnost, oprema, voda i dr.);
- zahtjeve za bolnice;
- smještaj i opremu praonica;
- prostor na otvorenoj palubi;
- ured na brodu;
- naprave za komarce (u određenim područjima);
- odgovarajuća sredstva za odmor pomoraca;
- inspekcije od zapovjednika;
- različite vjerske i društvene običaje pomoraca;
- izuzeća za pojedine „standarde i brodove“.

Ovome standardu i pravilu „pomažu“ (neobvezne smjernice „B.3.1. Prostorije za smještaj i prostorije za odmor (projektiranje i gradnja, ventilacija, grijanje, rasvjeta, spavaonice, blagovaonice, sanitarne prostorije, prostorije bolnice, ostala

sredstva, posteljina, kuhinjsko posuđe, sredstva za odmor, pošta i posjet brodu, sprječavanje buke i vibracije).

Prehrana i posluživanje hrane

Konvencija 2006. posebno uređuje pitanje prehrane i posluživanje hrane.⁷ Određena je svrha: „osigurati da pomorci imaju na brodu hranu i pitku vodu odgovarajuće kvalitete posluženu u urednim higijenskim uvjetima“ (odgovarajuće kakvoće, prehrambene vrijednosti i u količini koja odgovarajuće pokriva zahtjeve broda, a uzima u obzir različiti kulturni i vjerski odgoj...“).

„Pomorci na brodu trebaju imati besplatnu hranu tijekom svog zaposlenja“. „Kuhari kao i oni odgovorni za pripremanje hrane „moraju biti uvježbani i osposobljeni za svoje mjesto na brodu“.⁸

U „standardu A.3.2. ...“ propisana je obveza države da propiše „najniže standarde za količinu i kvalitetu hrane i pitke vode..., služenja hrane (obroke)...poduzimanje obrazovnih mjera kako bi unaprijedila znanja i primjenu ovog standarda... (količina, kakvoća, prehrambena vrijednost, raznovrsnost, vjerski zahtjevi i kulturni običaji pomoraca); obroci u higijenskim uvjetima, osoblje uvježbano i upućeno...uz ispunjenje uvjeta.

„Interni“ nadzor zapovjednika, nad primjenom standarda A.3.2., obvezan je. „Pomorac mlađi od 18 godina ne može biti zaposlen, uzet u službu ili raditi kao brodski kuhar.“⁹

„Smjernica B.3.2. Hrana i posluživanje hrane“, (iako neobvezna) omogućava potpuniju primjenu uvedenih Pravila i Standarda, a odnose se na: inspekciju, obrazovanje, istraživanje i objavljivanje (prehrana, način kupnje, skladištenje, očuvanje, kuhanje, posluživanje, objavljivanje, dostupnost određenim subjektima, sprječavanje rasipanja hrane, suradnja vlasti određene države i drugih subjekata).

Odredbe Smjernice B.3.2.2. ...“odnose se na brodske kuhare (kada se smatraju osposobljenim

⁷Konvencija 2006. – cit. Poglavlje 3., Pravilo 3.3; Standard A.3.2., Smjernica B.3.2. Prehrana i posluživanje hrane...

⁸Isto – Pravilo 3.2. „Prehrana i posluživanje hrane“

⁹Isto – cit. „Standard A.3.2. t. 8.

za brodske kuhare (plovodbeni staž, stručni ispit), svjedodžba i dr.).¹⁰

ZAŠTITA ZDRAVLJA, SOCIJALNE SIGURNOSTI I ZDRAVSTVENA SOCIJALNA SKRB

Poglavlje 4. Konvencije 2006. uređuje značajna, bitna i složena (specifična) pitanja zaštite zdravlja, zdravstvenu skrb, socijalnu skrb i zaštitu socijalne sigurnosti. Ta pitanja propisana su „Pravilima“, „standardima“ i „smjernicama“.

Subjekti su: pomorac (pomorci), država – članica (koja je ratificirala ovu Konvenciju), zdravstvene ustanove, liječnik, zubar, nadležna vlast, zapovjednik broda, medicinsko osoblje na kopnu i brodu, brodska bolnica, pomorac na brodu kojem je povjerena zdravstvena skrb i davanje lijekova, pomorac na brodu koji je osposobljen za pružanje prve pomoći, pomorac s odobrenim programom izobrazbe liječničke prve pomoći odnosno za zdravstvenu skrb, klinike i bolnice na kopnu, brodovi na moru koji imaju liječnika, ili koji mogu pružiti bolnički smještaj i sredstvo za spašavanje, zdravstveni centri za pomorce (zdravstvena skrb) osoba koje ovise o pomorcima, brodovlasnik, brodski odbor za sigurnost, organizacija brodovlasnika i pomoraca, vijeće socijalne skrbi u luci, konzulati države, lokalna vlast u luci, odgovorne osobe u luci i na brodu i brojni drugi koji izravno ili neizravno sudjeluju u odnosima zaštite zdravlja, zdravstvene skrbi, socijalne skrbi i socijalne sigurnosti.

Zaštita zdravlja i zdravstvena skrb

Kako je već navedeno, Konvencija 2006. polazi od činjenice da je zaštita zdravlja pomoraca (uostalom kao i drugih radnika u drugim djelatnostima) uvjet da se plovidba na moru kao komercijalna djelatnost obavlja. Taj „teret“ snosi poslodavac (u pravilu brodovlasnik, kako ga Konvencija određuje („definira“ u članku 2. st. 1.). Može izgledati da je taj „teret“ ograničen sadržajem i vremenom, ali to treba „nadopuniti“ nacionalno zakonodavstvo o zdravstvenom osi-

¹⁰Isto – cit. Vidi Smjernice B.3.2. i B.3.2.2.; Konvencija MOR-a broj 69. o svjedodžbama brodskih kuhara (1946.); UČUR, Marinko, Radnopravni status pomoraca, Pravni fakultet, Rijeka, 2003.

guranju odnosno zdravstvenoj zaštiti, uvažavajući činjenicu da poslodavac, prvenstveno o tome brine „na brodu“ i dijelom (ograničenog trajanja) „na kopnu“. Jamče se „odgovarajuće mjere zaštite zdravlja pomoraca i da im je dostupna neodgodiva i odgovarajuća zdravstvena skrb dok rade na brodu“: To mora biti „u načelu“, „besplatno za pomorca...“ i dostupne (u slučaju hitne zdravstvene skrbi) „zdravstvene ustanove na kopnu...“. To sve treba biti „u mjeri usporedivoj, koliko je to moguće s onima koje su općenito dostupne radnicima na kopnu.“¹¹

U „standardu 4.4.1. Poglavlja 4“ uređuju se:

- primjena „na pomorce općih odredbi o zaštiti zdravlja na radu...“ (uključujući „prije nego potrebnu zubnu zaštitu“) prema „posebnim odredbama specifičnim za rad na brodu“,
- „hitan pristup do potrebnih lijekova, medicinske opreme i sredstava za dijagnozu i liječenje te obavijesti i liječničkih nalaza“,
- odlazak liječniku „u lukama pristajanja“ gdje je to moguće,
- mjere „preventivnog karaktera“
- potrebni izvještaji,
- zahtjevi za brodsku bolnicu...,
- zahtjevi na brodovima: medicinski ormar, medicinska oprema, vodič i drugo (pod propisanim uvjetima...“Standard A.4.1. st. 4), liječnik na propisanim brodovima, osoba za prvu i medicinsku pomoć, radijske i satelitske veze za „pomoć“ i drugo.

U smjernicama B.4.1. (B.4.1.1., B.4.1.2., B.4.1.3., B.4.1.4. i B.4.1.5. propisuje se: „Zdravstvena skrb na brodu i kopnu“ (pružanje zdravstvene skrbi, obrazac zdravstvenog izvještaja, zdravstvena skrb na kopnu, medicinska pomoć drugim brodovima i međunarodna suradnja, osoba koje ovise o pomorcima i drugo).

Obveze i odgovornosti brodovlasnika

„Pravilom 4.2., Standardom A.4.2. i Smjernicom B.4.2“ u Konvenciji se utvrđuju obveze i odgovornosti brodovlasnika, sa svrhom „osigurati

¹¹Isto – cit. „Pravilo 4.1. (Poglavlje 4).

oslobađanje pomoraca od financijskih izdataka u slučaju bolesti, ozljeda ili smrti povezane s njihovim zaposlenjem“.

U tom pogledu pomorci imaju pravo „na materijalnu pomoć i podršku brodovlasnika za izdatke u slučaju bolesti, ozljede ili smrti koji su se dogodili dok su služili pod ugovorom o zaposlenju ili su uzrokovani zaposlenjem prema takvom ugovoru“, a da ne utječe na druge „pravne lijekove priznate pomorcima“.¹²

Države propisuju odgovornost brodovlasnika „za zaštitu zdravlja i zdravstvenu skrb svih pomoraca na (njihovim) brodovima“ i to „od dana početka službe do dana kada se smatra da su uredno repatriрани ili su uzrokovani njihovim zaposlenjem između tih datuma“. Obveza brodovlasnika je „predvidjeti financijsko osiguranje kojim će se osigurati naknada u slučaju smrti ili dugotrajne nesposobnosti pomorca zbog nezgode na radu, bolesti ili opasnosti...“ kako je propisano u određenoj državi, što se odnosi na troškove lijekova, terapijskih pomagala i hrane i smještaja izvan kuće, kao i u slučaju smrti koja se dogodila na brodu ili kopnu za vrijeme zaposlenja...¹³

Posebno je utvrđeno vrijeme (trajanje) obveza brodovlasnika po navedenim osnovama te razlozi „isključivanja odgovornosti poslodavaca...“ („Standard A.4.2. st. 2-7).

Smjernicama se detaljnije uređuju pitanja i odnosi odgovornosti brodovlasnika (Smjernica B.4.2.).

Sigurnost i zaštita zdravlja na radu

„Pravilom 4.3., Standardom A.4.3. i Smjernicama B.4. odnosno B.4.3.1. – B.4.3.11.“ uređuje se: zaštita zdravlja i sigurnosti i sprječavanje nezgode (nezgoda na radu, ozljede i bolesti, izlaganje buci i vibracijama, obveze brodovlasnika, izvještavanje i prikupljanje statističkih podataka, istraživanja, državni programi zaštite i prevencije, sadržaj programa zaštite i sprječavanja, uputa o zaštiti sigurnosti na radu i zdravlja i sprječavanje nezgoda na radu, sigurnosno i zdravstveno obrazovanje mladih pomoraca i međunarodna suradnja).

Svrha ovih odredbi je „osigurati da radna okolina pomoraca na brodovima unapređuje radnu sigurnost i zdravlje“. Država „mora osigurati“ pomorcima: radnu, zdravstvenu zaštitu i život, rad i obrazovanje na brodu u „sigurnoj i higijenskoj odgovarajućoj okolini“; izraditi i objaviti smjernice za upravljanje radnom sigurnosti i zdravljem..., uzimajući u obzir „primjenjive kodekse, smjernice i standarde koje su preporučile međunarodne organizacije, državne uprave i organizacija pomorskog gospodarstva“; donijeti propise i druge mjere...“uzimajući u obzir odgovarajuće međunarodne dokumente i standarde za radnu sigurnost i zaštitu zdravlja, te sprječavanje nezgoda na brodovima koji plove pod njezinom zastavom“.¹⁴

U „Standardu A.4.3.“ utvrđeno je što trebaju sadržavati propisi i mjere države koji se odnose na zaštitu zdravlja i sigurnost i sprječavanje nezgoda (prihvatanje i promicanje politike i programa; izrada procjene rizika, uvježbavanje i upute pomorcima, prevencija u rizicima koji postoje u obavljanju radnih operacija na brodu, korištenje osobne zaštitne opreme, nadzor, izvještavanje i otklanjanje negativnosti)¹⁵; izvještavanje o nezgodama na radu na brodu, kao i druge preventivne mjere... koje mogu biti primjenjive na rad pomoraca... i koje su svojstvena zaposlenju na moru; propisati („jasno odrediti“) obveze brodovlasnika, pomoraca „i drugih zainteresiranih“ da udovolje utvrđenim zahtjevima i mjerama; posebna pozornost posvećuje se zdravlju i sigurnosti pomoraca mlađih od 18 godina; posebna odgovornost zapovjednika i odgovorne osobe na brodu, pomoraca – ovlaštenika radnika, odbora za sigurnost; socijalni dijalog; izvještaji prema MOR-u, istraživanje „radne nezgode“; suradnja vlasti, udruge poslodavca i udruga pomoraca; sadržaj i metoda izrade procjene rizika i drugo.¹⁶

U „Smjernicama“ se preciziraju obveze koje se odnose na: nezgode na radu, ozljede i bolesti uz uvažavanje univerzalnih pravila, standarda i mjera (Code of practice on Accidents prevention on board ship at sea and in port (1966), ali uzimajući u obzir karakteristike broda i rada na njemu („uključujući sve razine izlaganja koja se mogu utvrditi“); sredstva za pristup i „opasnosti

¹²Isto – cit. „Pravilo 4.2. (Poglavlje 4).

¹³Isto – cit. „Standard A. 4.2. (Poglavlje 4).

¹⁴Isto – cit. „Pravilo 4.3. (Poglavlje 4).

¹⁵Isto – cit. „Standard A.4.3. (Poglavlje 4).

¹⁶Isto – st. 2. točke d); st. 3. – st. 8. cit.

od azbesta“, postrojenja, temperaturu, buku, dim, opremu za ukrcavanje i iskrcavanje, palubu, požar, osobna zaštitna sredstva, zatvoreni prostor, zamor, ovisnost; procjena rizika; postupanje u nuždi i nezgodi; obveze brodovlasnika (zaštitna oprema, zaštitne naprave i dr.); istraživanja, statistika, izvještavanje; državni programi zaštite i prevencija; programi zaštite i spašavanja; obrazovanje mladih pomoraca; međunarodna suradnja (u cilju: jedinstvenih mjera, promicanje sigurnosti i zaštite zdravlja na radu, putem ugovora, razmjene informacija, ispitivanje opreme, pomagala za uvježbavanje, razmjena propisa, sigurnosti rada i prakse i drugo.¹⁷

Socijalna skrb

Pitanja i odnose socijalne skrbi u Konvenciji 2006 uređeni su „Pravilom 4.4.“, „Standardom A.4.4. ...“ i „Smjernicama“ B.4.4.1. do B.4.4.6.).¹⁸

„Pravilom 4.4. – Pristup do sredstava socijalne skrbi na kopnu“ stvara se obveza državi koja ratificira ovu Konvenciju da „osigura laku dostupnost sredstava socijalne zaštite na kopnu... i u određenim lukama“ (sredstva i službe socijalne skrbi, kao što su, ne samo u socijalnoj skrbi, već i u kulturi, odmoru i informiranju), sa svrhom „osiguranja zdravlja i dobrobiti“.

To je istaknuto i u Standardu A.4.4. o pristupu do sredstava socijalne skrbi na kopnu. Dostupnost sredstava socijalne skrbi na kopnu država mora osigurati svim pomorcima „bez obzira na državljanstvo, rasu, boju, spol, vjeru, političko mišljenje ili socijalno porijeklo i bez obzira na državu zastave broda na kojem su oni zaposleni, uzeti na rad ili rade“.

Određivanje („odgovarajućih“) luka vlast države provodi „nakon savjetovanja sa zainteresiranim organizacijama brodovlasnika i pomoraca...“.

Države potiču osnivanje vijeća socijalne skrbi „sa svrhom“ osiguranja primjerenih sredstava i usluga socijalne skrbi...“ s obzirom na tehnički, radni „ili drugi razvoj u brodarstvu“ i „promjene

potreba pomoraca“. Pitanja i odnose pristupa do sredstava socijalne skrbi namijenjenih pomorcima uređuju se još preciznije navedenim „smjernicama“. To su: odgovornost članica (uzeti u obzir potrebe pomoraca, slobodno vrijeme, socijalni dijalog, slobodni promet među subjektima, međusobna suradnja (pa i međunarodna i druga); sredstva i službe socijalne zaštite u lukama (uvjeti, sadržaj, hoteli, klubovi, sportski objekti, osposobljeno osoblje...); vijeća socijalne skrbi (u luci, regionalno, funkcije, sastav); financiranje sredstava socijalne skrbi (načini) a koriste se „samo za svrhe za koje su propisane...“; objava informacija i mjere pogodnosti (dostupne pomorcima, uređenost lučkih područja i pristupnih cesta); pomorci u stranoj luci (mjere zaštite pristupa konzulatu, pravna pomoć, odlazak pomorca s broda, povratak s kopna, obveza lokalne vlasti i drugo).¹⁹

Socijalno osiguranje

Preambiciozno je pitanje socijalnog osiguranja potpunije objašnjavati (samo) odredbama Konvencije 2006, jer je to osiguranje najstroženiji dio socijalne politike svake suvremene države i „proizvod“ socijalne sigurnosti u širem smislu.

Specifični su socijalno-upravni odnosi koji se „ubrajaju“ u socijalno osiguranje pomoraca. To se može zaključiti iz „Pravila 4.5. Socijalno osiguranje“, „Standarda A.4.5. – socijalno osiguranje“ (Poglavljia 4. Konvencije 2006). Svrha je „osigurati poduzimanje mjera kojima će se pomorcima pružiti zaštita socijalnog osiguranja“.

Subjekti u ovim odnosima (po Konvenciji 2006) su:

- država članica MOR-a koja ratificira konvenciju (kao zakonodavna, upravna i sudska vlast) i koja „mora osigurati pomorcima... pristup zaštiti socijalnog osiguranja...“,
- pomorac (pomorci) u ostvarivanju prava iz socijalnog osiguranja,
- od pomoraca „ovisne osobe“,
- radnici na kopnu (po kojima se „ravnaju“ pomorci u socijalnom osiguranju...),

¹⁷Isto – cit. „Smjernice B.4. (B.4.3.1. do B.4.3.11.)

¹⁸Isto – cit. „Pravila 4.4. (Poglavljia 4); „Standard A.4.4.“ (Poglavljia 4) i „Smjernice“ B.4.4.1. do B.4.4.6. (Poglavljia 4.)

¹⁹Konvencija – cit. Poglavlje 4. „Pravilo 4.4.“, „Standard A.4.4.“, „Smjernice B.4.1. do B.4.6.“

- brodovlasnik,
- druge države (subjekti dvostranih i/ili višestranih ugovora) koje surađuju u vezi s pravima pomorca (pomoraca).

„Sveobuhvatna zaštita socijalnog osiguranja pomoraca“ obuhvaća: zdravstvenu zaštitu odnosno zdravstveno osiguranje, odnosno zdravstvenu skrb, mirovinsko–invalidsko osiguranje, osiguranje za (vrijeme) nezaposlenosti, zaštita majčinstva, djece i obitelji, sve u skladu s odgovarajućim odredbama ove Konvencije („Pravilo 4.1. o zdravstvenoj skrbi, „Pravilo 4.2. o odgovornosti brodovlasnika“ i druga poglavlja...).

„Najmanje tri (od devet navedenih) područja djelatnosti... moraju biti uključena: zdravstvena skrb, potpora u slučaju bolesti i potpora u slučaju ozljede na poslu“ u odredbe nacionalnog zakonodavstva.²⁰

Pored prava propisanih nacionalnim (državnim) propisima, prava pomoraca mogu biti „proširena“ u dvostranim ili višekratnim ugovorima ili drugim učinkovitim mjerama...kolektivnim ugovorima...“. Uz to postoji obveza države da pomorcima „koji prebivaju na njezinom području“ „pruži dopunsku zaštitu socijalnog osiguranja“. Pored „ugovora“ to može biti „sustavima na osnovi doprinosa“ (barem kao radnicima koji rade na kopnu i prebivaju na području države...). Nisu isključene i druge osnove navedene u „Standardu A. 4.5.“ Konvencije 2006.

„Svaka članica mora utvrditi poštene i učinkovite postupke za rješavanje sporova“, kao i o odlukama obavijestiti glavnog direktora Međunarodnog ureda rada („Standard A.4.5. st. 9 – 11). Država nadzire primjenu propisanih prava i rad brodovlasnika.

POSEBNOSTI UZ KONVENCIJU

„Uvjeti rada i života pomoraca moraju biti podvrgnuti inspekciji i odobreni od strane države čiju zastavu vije prije izdavanja svjedodžbe...“ („Dodatak A.5.1.), a odnose se na: najnižu dob, medicinske svjedodžbe, osposobljenost pomoraca..., smještaj, brodske prostorije i odmor, hrana

i posluživanje, zdravlje, sigurnost i sprječavanje nezgoda, medicinska skrb na brodu.

Konvencija MOR-a br. 186. (2006.) donesena je na 94. (pomorskoj) sjednici (konferenciji), skupštini MOR-a kao „nova konsolidirana konvencija o radnim, životnim i socijalnim uvjetima pomoraca“ (kao „super konvencija“ nazvana „poveljom o pravima pomoraca“), a predstavlja „konsolidaciju i modernizaciju standarda definiranih u čak 37 konvencija dosad prihvaćenih u okviru MOR-a.

Velika je obveza država članica MOR-a da nacionalnim propisima urede pitanja i odnose o životu i radu pomoraca u skladu s ovom konvencijom, a upravno vijeće MOR-a će, na temelju podataka i izvještaja država, „stalno preispitivati predmet ove Konvencije“.

KOLEKTIVNI UGOVOR ZA HRVATSKE POMORCE NA BRODOVIMA U MEĐUNARODNOJ PLOVIDBI (2023. – 2024.)

Kolektivni ugovor za hrvatske pomorce na brodovima u međunarodnoj plovidbi (2023. – 2024.) zaključen je između MARE NOSTRUM, Hrvatske udruge brodara i Sindikata pomoraca Hrvatske, 29. prosinca 2022. godine, a primjenjuje se od 1. siječnja 2023. godine. Uređuje, pored ostalog, prava pomoraca koja pridonose zdravlju i dobrobiti pomoraca.²¹

U ovom radu izdvajaju se odredbe:

- pojam „pomorac“ – „znači bilo koja osoba koja je zaposlena, uzeta u službu ili koja radi u bilo kojem svojstvu na brodu na koji se primjenjuje ovaj Kolektivni ugovor i MLC.“;
- „brodovlasnik“ je vlasnik broda ili druga organizacija ili osoba kao što su upravitelj, agent, zakupoprimac broda bez posade koji su preuzeli bilo kakvu odgovornost za upravljanje brodom od vlasnika i koji su, preuzimajući takvu odgovornost, suglasni preuzeti dužnosti i odgovornosti brodovlasnika u skladu s MLC, bez obzira ispunjava li neka druga organizacija ili osoba odre-

²⁰Konvencija – cit. Poglavlje 4. „Smjernica B.4.5., st. 1.

²¹Kolektivni ugovor... N.N., br. 21/23; vidi poz. bilj: br. 1.

đene dužnosti ili odgovornosti u ime brodovlasnika;

- „poslodavac“ znači osobu koja je s pomorcem zaključila/sklopila ugovor o zaposlenju u svoje ime;
- odredbe koje se odnose na bolovanje (članak 23.); program prenatalnog zdravlja (članak 23a); materinstvo (članak 24.); invaliditet (članak 25.); gubitak života/smrt u službi (članak 26.); pokriće osiguranjem i jamstvo (članak 27.); prehrana, smještaj, posteljina, udobnost... (članak 28.); sredstva osobne zaštite na radu (članak 29.); brodski odbor za sigurnost (članak 30.).

Sadržaj svih odredbi Kolektivnog ugovora uređuje uvjete rada pomoraca s pozivom na MLC, negdje izravno a negdje neizravno.

U pitanju su ova i druga prava (socijalne i druge prestacije):

- naknada za bolovanje (određenog iznosa i trajanja, posebno u slučaju ozljeda na radu do izlječenja odnosno utvrđivanja trajne nesposobnosti za zvanje pomoraca i utvrđivanje nesposobnosti i oslobađanje poslodavca obveze isplate naknade za bolovanje); (članak 23.);
- program ranog upravljanja stresom, mentalnim zdravljem i prevencija samoubojstva (koji izrađuje udruga i sindikat) i čini dostupnim članovima posade (članak 23a);
- u slučaju trudnoće pravo na repatrijaciju, pravo na osnovnu plaću nakon repatrijacije (u određenom trajanju), prednost u ponovnom zaposlenju (članak 24.);
- naknada za invalidnost, u predviđenim slučajevima i iznosima iz „Općeg dodatka (4) kolektivnom ugovoru i slučajevi kada poslodavac biva oslobođen te obveze, odnosno postupak utvrđivanja invalidnosti, svote naknade i dr. (članak 25.);
- novčane isplate u slučaju gubitka života/smrti u službi („korisniku nominiranom u ugovoru o zaposlenju“), bračnom drugu i djeci, roditeljima umrlog, troškove „prijevoza i ukopa“, posebna naknada djeci do 18 godina, način i vrijeme isplate i drugo

(članak 26., Dodatak 3. Kolektivnog ugovora);

- sustav financijskog osiguranja (u skladu s MLC), i odgovornost za naknadu štete zbog ozljede ili smrti (članak 27.);
- prehrana, smještaj, posteljina, udobnost itd. (kao u „Pravilu 3.1. i 3.2. MLC“ i „smjernice Poglavlja 3. MLC“), kuhinju na brodu, pravo „na jednokratni pristup besplatnom pozivu/vezi u slučaju izvanrednih okolnosti“ (članak 28.);
- sredstva osobne zaštite na radu za cijelo vrijeme boravka pomorca na brodu na teret poslodavca (i radna odjeća i oprema za spašavanje), sve prema ISM Pravilnikom, SMS Pravilima i standardima „specificiranim u Pravilu 4.3. MLC“ (članak 29.);
- brodski odbor za sigurnost („Pravilo A.4.3.“, Pravilnik ILO-a o mjerama za sprječavanje nezgoda na brodu u plovidbi i lukama), zahtjevi, sastav, poslovi i „znajanje posade o sigurnosti...“ (članak 30.).

ZAKLJUČAK

Snagom univerzalnog propisa, čija je pravna snaga (rang) utvrđen ratifikacijom u Republici Hrvatskoj, Konvencija MOR-a o radu pomoraca 2006, stvorila je osnovu i okvir za reguliranje uvjeta rada (prava na radu i u vezi s radom) nacionalnim (heteronomnim i autonomnim) propisima.

To složeno područje odnosa čine i utvrđena prava pomoraca koja pridonose zdravlju i dobrobiti pomoraca. Pored ovih iz navedene Konvencije u pitanju su i prava kako ih uređuje Kolektivni ugovor za hrvatske pomorce na brodovima u međunarodnoj plovidbi (2023. – 2024.).

U pitanju su uvjeti rada (i života) pomoraca na brodu (i u odgovarajućoj mjeri na kopnu): zdravstvena zaštita, zdravstvena skrb, zdravstveno osiguranje, neka prava i odnosi u mirovinskom i invalidskom osiguranju, preventivne mjere i obveze poslodavca (i brodovlasnika), prava u slučaju trudnoće, prava u slučaju invalidnosti, smrti, financijsko osiguranje, ali i pitanje prehrane, smještaja, posteljine, udobnosti, sredstva

osobne zaštitne opreme, hrane i posluživanja, oprema za spašavanje, broskog odbora za sigurnost i drugo.

Države članice MOR-a koje su ratificirale Konvenciju – 2006 (o radu pomoraca) trebaju urediti navedene odnose, u pravilu, koristeći *in favorem laboratores*, svim heteronomnim i autonomnim propisima o pomorcima.

LITERATURA

Kolektivni ugovor za hrvatske pomorce na brodovima u međunarodnoj plovidbi (2023. – 2024.)

Konvencija o radu pomoraca MOR-a, 186/2006.

Učur, M.: *Radnopravni status pomoraca*, Pravni fakultet, Rijeka, 2003.

RIGHTS THAT CONTRIBUTE TO THE HEALTH AND WELL-BEING OF SEAFARERS

SUMMARY: The labor-legal (and social-legal) status of seafarers is, in everything, a specific (special) employment relationship, regulated by heteronomous and autonomous legal norms, i.e. regulations with different names, addressees (legislators), universal, regional and national character, different content, adoption procedure, spatial and temporal validity. This paper describes food, accommodation, bedding, comfort and other rights of seafarers as regulated by the Seafarers' Labor Convention (adopted at the General Conference (Assembly) of the International Labor Organization (ILO, ILO, OIT), held on February 23, 2006 and as amended in 2014, 2016, 2018) and the Collective Agreement for Croatian Seafarers on Ships in International Navigation (2023 - 2024) ("Official Gazette" No. 21/2023 of February 22, 2023). All prescribed rights constitute the working conditions of seafarers and the content of safety and health protection at work, as well as the well-being of seafarers.

Key words: *seafarer, convention, collective agreement, rights, safety and health at work, well-being*

*Professional paper
Received: 2023-11-11
Accepted: 2024-05-02*